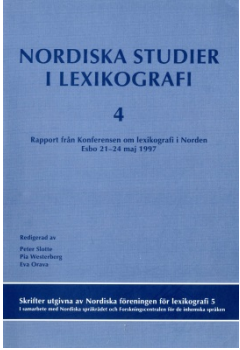

NORDISKE STUDIER I LEKSIKOGRAFI

Titel:	Varedeklaration i ordbøger?	
Forfatter:	Bernt Møller	
Kilde:	Nordiska Studier i Lexikografi 4, 1997, s. 291-300 Rapport från Konferens om lexikografi i Norden, Esbo 21.-24. maj 1997	
URL:	http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nsil/issue/archive	

© Nordisk forening for leksikografi

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre Nordiske studier i leksikografi (1-5) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Bernt Møller

Varedeklaration i ordbøger?

The present article focuses on "the dictionary selector" as opposed to the dictionary user. It briefly discusses the notion of quality in relation to the assumed needs of the selector. Inspired by the principle and practice of Informative Labelling, the insertion on the back of the dictionary of a "User's Guide" is recommended. The required items of information of the User's Guide as well as their presentation are discussed.

Introduktion

Temaet "Ordboken och användaren" har inspireret mig til at præsentere og uddybe nogle fundringer over en nyttig, men overset ordbogsdel, Ordbogsdeklarationen. Artiklen vil via en problematisering af begrebet brugeren og en diskussion af kvalitetsindikatorer for ordbøger vise hvordan denne ordbogsdeklaration kan hjælpe til en i princippet hurtig og pålidelig afgørelse af om en given ordbog matcher et givet behov. Selv om bl.a. mine eksempler er hentet fra det fagleksikografiske univers, vil mine betragtninger med evt. tilpasninger sandsynligvis være relevante for ordbøger som sådan.

Brugervenlig = selektorvenlig?

De fleste vil ved "ordbogsbruger" forstå den person, som betjener sig af ordbogen til sit genuine formål. Denne aktivitet er typisk af typen opslag. Imidlertid er denne brugssituation væsensforskellig fra den aktivitet, der indleder det eller de konkrete opslag, hvor ordbogen udvælges blandt mulige konkurrenter, f.eks. fra en bibliotekshylde. Den gængse brugssituation er også meget forskellig fra den anskaffelsessituation, hvor ordbogen typisk købes, i eller uden konkurrence fra alternative ordbøger. Begge disse aktiviteter er af typen selektion, den første, udvælgelsen til en specifik opgave, en midlertidig selektion, den sidste, anskaffelsen, en permanent selektion (se Fig. 1). Selektionshandlingerne stiller andre krav til information for selektoren end brugshandlingen gør for brugeren – selv om personen selvfølgelig kan være den samme, blot i forskellige situationer eller faser. Brugeren har i en opslagssituation f.eks. næppe brug for at vide, hvem der er ordbogsforfatter, mens selektoren kan have nytte heraf til afgørelse af ordbogens kvalitet. Omvendt har selektoren nok ikke behov for f.eks. oplysninger om anvendte forkortelser, mens brugeren givetvis vil kunne have nytte heraf til korrekt forståelse af visse informationer i f.eks. en ordbogsartikel.

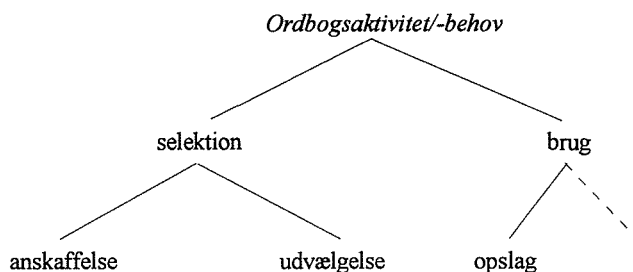

Fig. 1.

Selektion og brug er altså ikke umiddelbart sammenfaldende med hensyn til informationsbehov i situationen. Derfor er det forhastet at tro, at brugervenlighedsparadigmet uproblematisk strækker sig til også at dække udvælgelse og anskaffelse. Selektion omfatter alt andet lige aktiviteter, der i mindre grad knytter sig til kendskabet til ordbogen end den aktivitet, hvor ordbogen bruges som arbejdsredskab. Så informationsbehovet ved selektion er af mere overordnet karakter, herunder ikke mindst af typen mulighed for sammenligning med konkurrerende ordbøger.

Sammenfaldende er heller ikke det fokus, de forskellige parter i ordbogsuniverset anlægger. Hvor udgiveren må formodes at interessere sig mest for anskaffelses-aktiviteten (bogen skal jo sælges) og leksikografen eller måske mere præcist metaleksikografen at interessere sig mest for brugsaktiviteten (brugervenlighed er jo et løsen inden for leksikografien), vil sprogmedarbejderen skulle forholde sig til ikke bare anskaffelsen og brugen men også udvælgelsen.

Man vil måske indvende, at selektion er ret uinteressant, da den typisk foregår via anbefaling eller forhåndskendskab til produktet, og at i hvert fald fagordbøger i Norden ikke er en særlig konkurrencebetonet sektor. Modsat vil jeg hævde, at selektoraktiviteterne er for vigtige til at overlades til markedsføringen med dens reklamesprogbrug, som i bedste fald giver sig udslag i støj, i værste fald misinformation for selektor, som har brug for en mere objektiv vurdering af produktet, det være sig i konkurrence med andre eller ej. Jeg er overbevist om, at rigtig præsenteret og placeret selektorinformation er den bedste reklame, der kan gøres for en ordbog i selve ordbogen. Som ikke uvæsentligt argument kan tilføjes, at hvis ordbogsmagerne tager specifikt hensyn til selektorvenligheden, er brugervenligheden som den kommer til udtryk i den uomgængelige ordbogsdel Brugervejledningen lige om hjørnet.

Selektorbehov

Lige som brugervenlighedskoncepter må bygge på brugeren, hendes behov eller forventninger, må selektorvenligheden tage udgangspunkt i selektorens ønsker. Jeg antager, at de to hovedspørgsmål selektoren kan stille sig selv i en selektionssituation er:

1. "Kan jeg bruge denne ordbog til mit eller mine formål?";
2. "Hvilken eller hvilke af disse ordbøger er den eller de bedste til mit eller mine formål?";

Svar på disse spørgsmål kan findes i betragtninger over en række forskellige faktorer, f.eks.

- * allerede erhvervet kendskab til ordbogen eller ordbøgerne via brug,
- * anbefaling fra autoritet eller andre brugere,
- * kopiering af usus (den ordbog bruger de andre, den har de andre købt),
- * vurdering af pris,
- * umiddelbar vurdering af kvalitet.

Hvor det er klart at kendskab eller anbefaling og måske usus kan reducere det oplevede behov for selektorinformation, vil selektoren til afgørelse af absolut eller relativ kvalitet, til afgørelse af forholdet pris/nytteværdi bevidst eller ubevidst søge efter indikatorer for kvalitet. Til de måske mere ubevidste hører forhold som layout, format, vægt, farve, tryk kvalitet m.fl. Andre og umiddelbart vigtigere forhold kræver en verbal beskrivelse. Hvilke kvalitetsindikatorer vil være anvendelige her?

Kvalitetsindikatorer

Begrebet kvalitet defineres i kvalitetsbranchens teoretiske flagskib Total Quality Management (TQM) som en sammenholdelse af grad af forventning og oplevet tilfredshed (Fig. 2). Systematiske undersøgelser om forventninger og tilfredshed i forbindelse med ordbogsselektion foreligger mig bekendt ikke endnu, men de bør hvor relevant følges op af kvalitetsforbedring af f.eks. lemma-selektion/ækvivalentangivelser eller af mere præcis information om, hvad man kan forvente at finde i ordbogen.

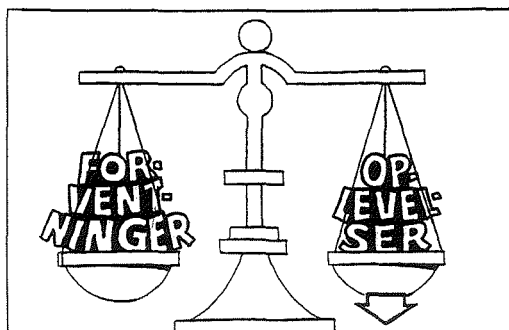

Fig. 2. Balance mellem forventninger og oplevelser.

Jeg har bidt mærke i følgende gængse definition af kvalitet (her fra Dahlgaard & Skyum (1988)):

1. fitness for use,
2. conformance to requirements,
3. "I know it when I see it".

De 2 første minder om de to første af de 3 kvalitetsindikatorer, som Hans Kristian Mikkelsen anvender i sin artikel om leksikografiske kvalitetsindikatorer i *LexicoNordica* 3. Han opererer med

1. anvendelighed,
2. pålidelighed,
3. tilgængelighed.

Lidt i samme stil er iøvrigt et andet indlæg i samme tidsskrift, hvor Henrik Holmboe (1996) opremser igen 3 regler for opstilling af korpora – mindstekrav til en varedeklaration –, der skal være veloplyste for ethvert tekstkorpus:

1. indhold,
2. autenticitet,
3. repræsentationsform.

Men mest sigende er dog de to første hold definitioner/indikatorer, idet de begge direkte afspejler det forhold, at kvalitet er et graduerbart fænomen.

I det følgende vil jeg holde mig til Hans Kristian Mikkelsens kvalitetsindikatorer, som (selvom jeg ikke nødvendigvis bruger dem i præcis den betydning, han angiver) jeg anser for hensigtsmæssige pejlemærker, for at selektor kan få svar i første omgang på sit primære spørgsmål, ”Kan jeg bruge denne ordbog til mit eller mine formål?”

Disse pejlemærker for ordbogens kvalitet skal på en eller anden vis kommunikeres videre til selektor. Hun har ved anskaffelse sandsynligvis behov for at vide, f.eks. om bogens tiltænkte målgruppe matcher hendes egen, om den er konciperet til oversættelse eller til reception, om det pågældende fagområde indbefatter et bestemt nabo-område eller ej – alt sammen oplysninger om anvendeligheden. Videre vil hun føle sig tryk, hvis forfatteren besidder den relevante kompetence – altså om ordbogen må tilskrives en høj grad af pålidelighed – og endelig er det relevant for hende at vide, hvilke dele ordbogen er skruet sammen af, samt om den tilsigtede brug af de forskellige indholdselementer er samtænkt på en brugervenlig måde – altså har hun brug for oplysninger om tilgængeligheden.

For at få svar på sit andet spørgsmål, ”Hvilken eller hvilke af disse ordbøger er den eller de bedste til mit eller mine formål?”, vil måske især et par yderligere oplysninger af typen ”Anvendelighed” kunne støtte vores selektor. For det første vil specifikke oplysninger om antal lemmata kunne være relevant. Selv om det isoleret set ikke er særligt nyttigt at vide, at en ordbog omfatter 26.000 opslagsord, giver denne information mening, hvis selektor står over for en konkurrerende publikation med måske 18.000 opslagsord. For det andet er det påkrævet med entydige oplysninger, om en given ordbogsudgave er en væsentlig fornyelse i forhold til den evt. foregående udgave eller ej; den har selektor måske allerede – eller den kan fås brugt til en meget lavere pris. Overordnet må det kunne fastslås, at afgørelse af, om én ordbog er mere Anvendelig/Pålidelig/Tilgængelig end en anden, kræver direkte sammenlignelighed, en egenskab, der kan nås via ens opbyggede og ens præsenterede kvalitetsindikatorer.

Varedeklaration

Vi antager altså nu både at vi ved, hvilke spørgsmål selektor stiller sig og hvilke overordnede kvalitetsparametre, der kunne give svar på disse spørgsmål. Tilbage bliver hvor og i hvilken form, de hensigtsmæssige oplysninger kan eller skal gives. Svaret er kort og godt: i en Varedeklaration!

En Varedeklaration kendes fra forbrugsgoder, på hvis indpakning der kan være anført mere eller mindre standardiserede oplysninger om den pågældende vares karakteristika. I Danmark laves deklARATIONERNE typisk af Dansk Varefakta Nævn (DVN), en organisation, der i samarbejde med producenter og forbrugere virker for frivillig anvendelse af oplysende mærkning i form af deklARATIONER med "... alle de oplysninger forbrugerne behøver for at vælge den vare, der opfylder det aktuelle behov". "Ideen er at give nødvendige, tilstrækkelige og kontrollerede oplysninger, der er lette at sammenligne, således at forbrugerne er i stand til selv at vælge den vare, der svarer til krav, behov og økonomiske muligheder." (Dansk Varefakta Nævn-præsentationsbrochure; se også Fig. 3 og 4). Nu er ordbøger jo ikke fødevarer, selv om oplysninger som "mindst holdbar til" og "næringsindhold" ville kunne gøre god nytte ... Dansk lovgivning stiller i øvrigt krav om at fødevarer med andre angivelser end de lovbefalede, f.eks. anprisninger er tilladte, men på betingelse af, at de "ikke må vildlede forbrugerne" (Levnedsmiddelstyrelsen/Forbrugerstyrelsen: "Mærkning af madvarer").

Kort næringsdeklaration

<p>Tun i olie <small>VARERKETS</small></p> <p>Nettovægt: 185 g, heraf 150 g tuntisk, 35 g olie.</p> <p>Ingredienser: Skind- og benfrit tuntisk i store stykker Løge, Vege- tabisk olie, salt.</p> <p>Saltindhold: Ca. 1,5 g pr. 100 g.</p> <p>Opbevaring: ført og ikke for varmt.</p> <p>Mindst holdbar til: Se datomærket</p> <p>Heltonserves</p>	<p>Næringsindhold pr. 100 g ca.</p> <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 60%;">Energi</td> <td style="width: 20%; text-align: right;">(190 kcal)</td> <td style="width: 20%; text-align: right;">810 kJ</td> </tr> <tr> <td>Protein</td> <td></td> <td style="text-align: right;">26 g</td> </tr> <tr> <td>Kulhydrat</td> <td></td> <td style="text-align: right;">0 g</td> </tr> <tr> <td>Fedt</td> <td></td> <td style="text-align: right;">10 g</td> </tr> </table> <p>Seafood Import DVN 1052:2 4010 Ålestrup</p>	Energi	(190 kcal)	810 kJ	Protein		26 g	Kulhydrat		0 g	Fedt		10 g
Energi	(190 kcal)	810 kJ											
Protein		26 g											
Kulhydrat		0 g											
Fedt		10 g											

Energi:
Tallet angiver indholdet af energi pr. 100 g af varen. Energien opstår ved forbrænding af indholdet af protein, kulhydrat og fedt. Energien angives i kilojoule (kJ) og kilokalorier (kcal).
Forbrænding af 1 g protein giver 17 kJ eller 4 kcal
1 g kulhydrat giver 17 kJ eller 4 kcal
1 g fedt giver 37 kJ eller 9 kcal

Får vi mere energi end kroppen har brug for, sætter den sig som fedtdepoter. Det anbefales, at energien i en samlet dagskost, dvs. alt hvad vi spiser og drikker på en dag, fordeles sig med 10-15% fra protein, 55-60% fra kulhydrat og højst 30% fra fedt.

Protein:
Protein er en fællesbetegnelse for mange forskellige proteinstoffer. Proteinstofferne er opbygget af aminosyrer, hvoraf nogle er nødvendige, for at organismen kan danne nye celler. Protein findes i f.eks. kød, fisk, mælk, ost, brød og gryde.

Kulhydrat:
Kulhydrat er en fællesbetegnelse for sukkerarter og sammensatte kulhydrater, f.eks. stivelse. Kulhydrater findes i f.eks. brød, pasta, frugt, grøntsager og mælk.

Fedt:
Fedt er en fællesbetegnelse for forskellige fedtstoffer. Fedtstofferne har forskellig kemisk sammensætning og består bl.a. af fedtsyrer. Fedt findes som synligt fedt, f.eks. smør, margarine og olie, og skjult fedt i f.eks. kød, pålæg, nogle mælkeprodukter og kager.

Fig. 3.

Varefakta

VAREFAKTA er en frivillig varedeklaration, dvs. fabrikanter/importørerne bestemmer selv, om de vil deklarere deres varer med VAREFAKTA.

VAREFAKTA kan altid kendes på Dansk Varefakta Nævns (DVN's) mærke.

I VAREFAKTA står oplysninger om varernes indhold og egenskaber. Oplysningerne står i et afgrænset felt på emballagen eller på en etiket, der følger med varen – og altid sammen med DVN's mærke. Du finder VAREFAKTA på mange forskellige varer – fra levnedsmidler og hunde- og kattefoder til sengetøj, vaskepulver, cykellåse og møbler. Og også på varer, hvor sikkerheden er vigtig f.eks. narresutter, barnesenge- og seler og røgalarmer.

Deklarationer udarbejdes ud fra regler, der er fastlagt af DVN, så fabrikanterne kan ikke selv bestemme, hvilke oplysninger de vil give.

Reglerne omfatter hvilke oplysninger, der skal – og må – stå i deklARATIONEN, hvordan oplysningerne skal formuleres og i hvilken rækkefølge, de skal stå.

Reglerne sikrer, at oplysningerne er neutrale og at deklARATIONERNE er lette at sammenligne, fordi oplysningerne altid står i en bestemt rækkefølge.

I reglerne står også, hvordan varerne skal afprøves eller analyseres.

DVN kontrollerer, at oplysningerne i VAREFAKTA altid er rigtige ved jævnligt at udføre stikprøver af varerne, der sendes til afprøvning eller analyse på neutrale laboratorier.

VAREFAKTA giver ofte flere oplysninger end loven kræver, og for mange varegrupper har DVN fastlagt minimumskrav, der skal opfyldes, for at varen kan få VAREFAKTA. Fabrikanten/importøren skal dokumentere, at kravene er opfyldt, før der kan sættes VAREFAKTA på varen.

VAREFAKTA kan også indeholde gode råd om, hvordan varen bruges mest hensigtsmæssigt, eller der kan stå advarsler, hvis forkert brug kan være til fare for brugeren.

I Dansk Varefakta Nævn sidder repræsentanter for forbrugere, prøvningsinstitutter, detailhandel og industri. De godkender de regler, hver varegruppe deklarerer efter. Det daglige arbejde varetages af et sekretariat.

Alle VAREFAKTA-deklARATIONER er forsynet med nummer og udgave på de regler, varen er deklareret efter.

VAREFAKTA-deklaration på VAREFAKTA

Frivillig varedeklaration

Indhold: Oplysninger om varen

Egenskaber: Oplysningerne er
Neutrale
Lette at sammenligne
Kontrollerede

Opfylder Dansk Varefakta Nævns krav til en VAREFAKTA-deklaration

Råd: Vælg med VAREFAKTA

DANSK VAREFAKTA NÆVN

Amagerfælledvej 56
2300 København S

DVN 1111:1

VAREFAKTA betyder:

- deklarationer, der er lette at finde
- oplysningerne står samlet og kendes på
- neutrale oplysninger om varerne
- relevante oplysninger om varerne
- ofte flere oplysninger, end loven kræver
- deklarationer, der er lette at sammenligne, fordi oplysningerne står i samme rækkefølge
- kontrol på neutrale laboratorier

Råd

- Se og spørg efter varer med VAREFAKTA
- Læs deklARATIONERNE
- Sammenlign varerne
- Vælg efter behov og pengepung

Fig. 4.

Som det fremgår af materiale fra Varefakta (Dansk Varefakta Nævn: Hvad skal jeg vælge? Varefakta – se Fig. 4), skal en godkendt varedeklaration være

- * indholdsbeskrivende,
- * neutral,
- * sammenlignelig,
- * kontrolleret.

Det første krav, * indholdsbeskrivende, er naturligvis alfa og omega i en deklaration – det er dens funktion, dens eksistensberettigelse at give oplysninger om produktet. De 3 sidste adjektiver er af en anden slags: de udtrykker, uafhængig af indholdsbeskrivelsen, egenskaber ved deklARATIONEN, egenskaber hvis opfyldelse er udtryk for kvalitet, denne gang ikke ved produktet men ved deklARATIONEN selv. En deklaration skal nemlig udover at beskrive vigtige egenskaber ved det pågældende produkt gøre dette via en bestemt sprogbrug, en bestemt rækkefølge og et bestemt udvalg af informationskategorier, og pålideligheden af det hele, dvs. graden af overensstemmelse mellem deklaration og produkt, kontrolleres af deklARATIONSAUTORITETEN, Dansk Varefakta Nævn.

Ordbogsdeklaration

Jeg vil hævde, at selv om afstanden fra fisk og børnesenge til ordbøger, fra dagligdagsprodukter og forbrugsgoder til intellektuelle værktøjer er betragtelig set ud fra flere synsvinkler, kan vi udmærket hente inspiration fra en lidt anden forbrugsverden, hvor hensynet til konsumentens tarv nyder en høj prioritet. Måske får man ikke maveforgiftning af at have købt eller valgt en forkert ordbog, men hvad med stress, ja mavesår efter hundredevis af mere eller mindre forgæves opslag eller fortvivlede konfrontationer med lange rækker af ækvivalenter?

I det leksikografiske univers bør en slags varedeklaration altså også forefindes, primært som en vigtig service for selektor, men også med en række afledte mål, såsom en generel højnelse af ordbogsstandarden, en objektivt set for alle parter fordelagtig udfyldelse af en iøjnefaldende del af ordbogen – bagsiden.

Ordbogsdeklarationen (eller blot: Deklarationen) er – som en anden mindst lige så vigtig, men mere kendt metatekst, Brugervejledningen – en omtekst, altså en del af selve ordbogen, men ikke en del af ordlisten eller ordlisterne. Af funktion er Deklarationen (som Brugervejledningen) en metatekst i forhold til ordbogen, idet den forholder sig til dennes indhold. I Møller (1994) nævner jeg 3 typer metaoplysninger, der bør være til stede i en ordbog, nemlig oplysninger om:

1. nytte (utility),
2. brug (use),
3. udarbejdelse (making).

Viden om nytte har netop vores selektor, mens det er som bruger, hun har behov for viden om brug. Viden om ordbogens udarbejdelse er derimod ikke nødvendig for den almindelige sprogmedarbejder, men er metaleksikografisk information tiltænkt leksikografer, metaleksikografer og andre professionelle i ordbogsbranchen. Disse 3 forskelligartede typer metainformation bør placeres i 3 fra hinanden adskilte ordbogsdele, som jeg benævner:

1. Dictionary Guide (Ordbogsdeklaration),
2. User's Guide (Brugervejledning),
3. Lexicographic Guide (Leksikografisk Vejledning).

I samme artikel præsenterer jeg en række informationskategorier, som jeg foreslår deklarationen skal bygges op over. Siden da har jeg – også skelende til et dansk forlag, der har valgt at inkorporere en Deklaration i sin fagordbogsserie – foretaget enkelte ændringer. Jeg anser følgende 7 informationskategorier for nødvendige og tilstrækkelige i en hvilken som helst (fag)ordbogs Deklaration:

1. fagområde,
2. brugere,
3. brug,
4. indhold,
 - ordbogsartiklerne,
 - andre ordbogsdele,
 - henvisninger,
5. antal opslagsord,

6. udgave,
7. forfatter.

Med informationskategorierne 1)–6) fastslår Deklarationen ordbogens anvendelighed, mens information om pålideligheden sikres via kategori 7). Tilbage er tilgængeligheden, som disse kategorier ikke umiddelbart giver svar på. En ordbogs tilgængelighed kan ganske vist bedre end de andre kvalitetsindikatorer afgøres visuelt, dvs. ved at bladre og bemærke sig ordbogsdele, artikelstruktur, og evt. henvisninger, men også denne information bør verbaliseres i form af en summarisk beskrivelse af ordbogens struktur på alle niveauer, med vægt på artikler, andre ordbogsdele og de forskellige henvisningsstrukturer. Derfor udvider jeg indholdspunktet (4.) med underpunkterne ordbogsartiklerne, andre ordbogsdele, henvisninger.

Vi er nu kommet dertil, hvor Deklarationen via oplysninger om de 7 informationskategorier skulle give selektor det, som nævnt, nødvendige og tilstrækkelige grundlag til at selekttere. Men hvordan skal Deklarationen præsentere den ideelle information? Hvilken form bør den antage?

Svaret ligger i en opstilling af kvalitetsindikatorer, ikke for ordbogen men for Deklarationen selv. Det der kendetegner en god Deklaration har flere lighedspunkter med det, der kendetegner en god ordbog. Jeg hævder, at en kvalitetsdeklaration skal være:

1. anvendelig,
2. pålidelig,
3. tilgængelig,
4. sammenlignelig.

Ved at oplyse om ordbogens anvendelighed, pålidelighed og tilgængelighed er Deklaration selv anvendelig (= 1. indikator). Hvis den præsenterer disse oplysninger objektivt, er den pålidelig (= 2. indikator). Deklarationen er tilgængelig (= 3. indikator), hvis teksten er præsenteret med tilstræbt overskuelighed, dvs. så hierarkisk og punktformig som muligt og med brug af minimal-syntaks for at lette overblikket. Endelig bliver Deklarationen sammenlignelig, når den altid placeres samme entydige sted i en ordbog, på bagsiden, og når den omfatter samtlige 7 informationskategorier og præsenterer dem i den angivne rækkefølge (= 4. indikator):

1. en <i>anvendelig</i> Deklaration:	oplyser om ordbogens anvendelighed, pålidelighed og tilgængelighed,
2. en <i>pålidelig</i> Deklaration	præsenterer objektiv information,
3. en <i>tilgængelig</i> Deklaration	tilstræber overskuelighed,
4. en <i>sammenlignelig</i> Deklaration	er placeret på ordbogens bagside, indeholder samtlige informationskategorier i den givne rækkefølge.

Fig. 6A og 6B viser forskellen i Deklarations-opbygningen på et par sammenlignelige fagordbøger (PALS (1996) og NIELSEN (1993)). Hvor begge indeholder information om anvendelighed og pålidelighed, er der stor forskel på, i hvilket omfang præsentationskravene tilgængelighed og sammenlignelighed er opfyldt. Således har NIELSEN klart karakter af fuldtæst – uden hverken

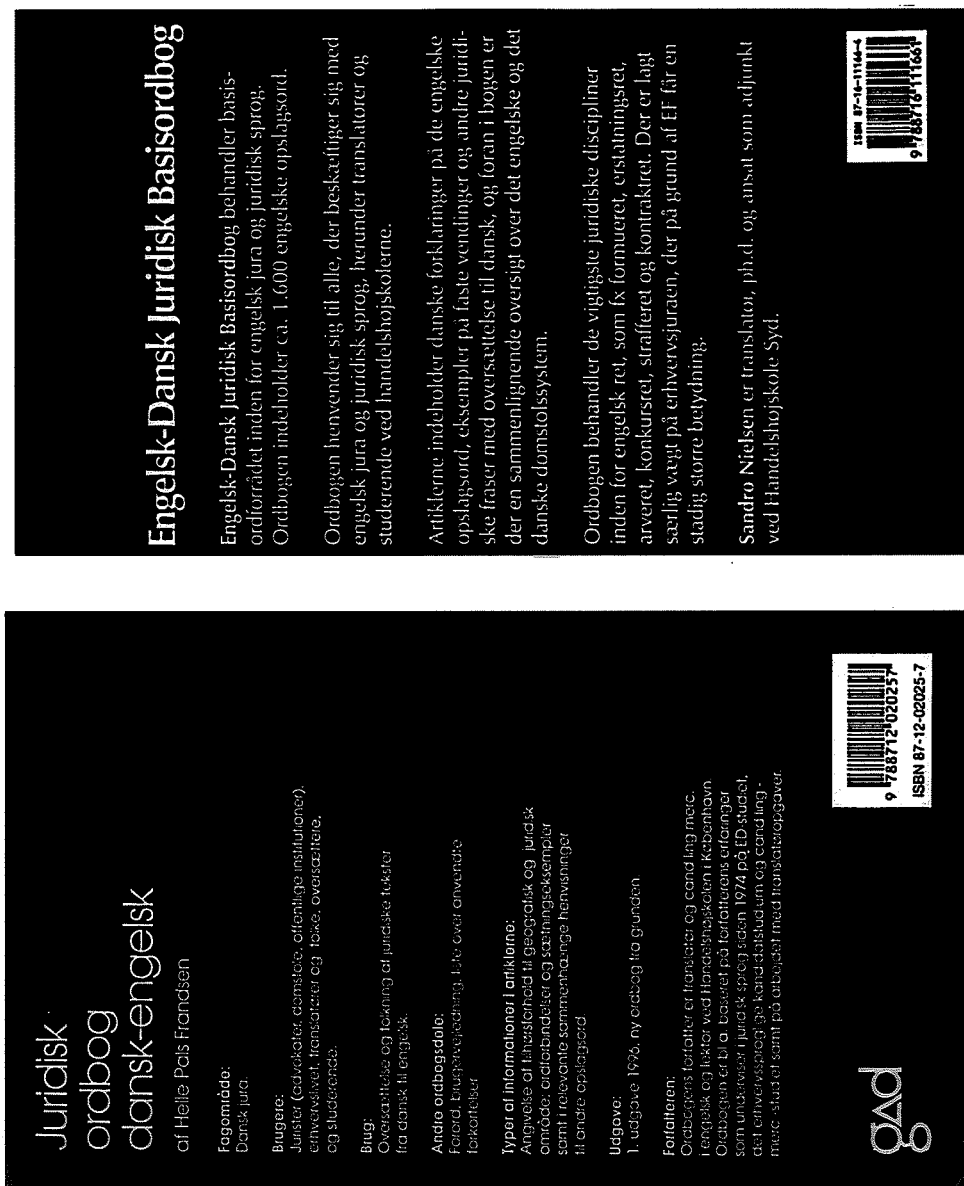

Fig. 6A, 6B. To eks. på Deklarationer (PALS (1996) og NIELSEN (1993)).

overskrifter eller andre orienteringsord og med verbalstruktur – hvilket gør teksten uoverskuelig og vanskelig at sammenholde med andre Deklarationer. Men også PALS kan forbedres: hvis komma og semikolon i en del opremssninger blev erstattet af bullets og lineskift, ville Deklarationen blive (endnu) mere overskuelig – omend også lidt længere. For fuldstændighedens skyld bør det tilføjes, at disse to eksempler er valgt, fordi de begge hører til i den absolut gode ende af danske (fag)ordbøger, hvad angår en udnyttelse af bagsiden, der tilgodeser selektors interesser.

Afsluttende vil jeg understrege betydningen af, at benævnelsen Ordbogsdeklaration/Deklaration reserveres det just beskrevne. Vi har at gøre med en så vigtig ordbogstekst, at andre tekster med tilgrænsende funktion, som f.eks. selvanprisninger, anmeldelser, pressemeddelelser, etc. (se Thomsen 1996) ikke bør bære en benævnelse, der kan give anledning til associationer i retning af Deklarationen. En Deklaration

- * udarbejdes af forfatter/udgiver,
- * har en præcis målgruppe og funktion,
- * har veldefineret indhold og form,
- * er selve ordbogens bagsidetekst.

Litteratur

Ordbøger:

PALS = Helle Pals Frandsen 1996: Juridisk ordbog dansk-engelsk. København: Gad.
 NIELSEN = Sandro Nielsen 1993: Engelsk-Dansk Juridisk Basisordbog. Munksgaard.

Anden litteratur:

Dahlgaard, Jens Jørn/Skyum, Ole 1988: Kvalitet - Danmarks Fremtid. Viby J:Centrum.
 Dansk Varefakta Nævn/Hjerteforeningen: *Sådan køber du sundt*.
 Dansk Varefakta Nævn: *Hvad skal jeg vælge? Varefakta*.
 Dansk Varefakta Nævn: præsentationsbrochure.
 Holmboe, Henrik 1996: Genbrug af korpora. In: *LexicoNordica* 3, 49–56.
 Levnedsmiddelstyrelsen/Forbrugerstyrelsen: *Mærkning af madvarer*.
 Mikkelsen, Hans Kristian 1996: Leksikografiske kvalitetsindikatorer. Selvførelse som udgangspunkt for evaluering. In: *LexicoNordica* 3, 153–193.
 Møller, Bernt 1994: User-friendly LSP dictionary outside matter. In: Burkhard Schaefer/Henning Bergenholtz (Hrsg.): *Fachlexicographie. Fachwissen und seine Repräsentation in Wörterbüchern*. Forum für Fachsprachen-Forschung, Band 23, Tübingen: Gunter Narr Verlag, 325–348.
 Thomsen, K. T. 1996: Om varedeklarationer for ordbøger. In: *LEDA. Nyhedsbrev*, 21, sept. 1996, 17–31.